

Охорона правопорядку

УДК 355.746.1

А.В. Братко

*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, Хмельницький*

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗЕРВІВ ПРИ УСКЛАДНЕННІ ОБСТАНОВКИ НА ДЕРЖАВНОМУ КОРДОНІ

Державна прикордонна служба України виконує завдання з охорони та оборони державно кордону. Наявність постійних загроз та ризиків спричинили утворення додаткових сил та засобів для реагування на зміни в обстановці. Сили та засоби, а також резерви є головним механізмом для забезпечення нарощування сил при виникненні нестандартних ситуацій на державному кордоні. Стаття присвячена дослідженню та розробці рекомендацій щодо складу, завдань та способів дії резервів при ускладненні обстановки на державному кордоні.

Ключові слова: прикордонний наряд, державний кордон, мобільна група, відділ прикордонної служби.

Вступ

Постановка проблеми. Сили та засоби реагування на зміни обстановки, а також резерви призначені для виконання таких типових завдань:

цілодобовий моніторинг обстановки та реагування на її зміни;

нарощування зусиль органів та підрозділів охорони державного кордону з протидії правопорушенням, які віднесені до компетенції Державної прикордонної служби України;

реалізації оперативної інформації про можливі порушення державного кордону;

локалізація конфліктних (нетипових) та надзвичайних ситуацій техногенного, природного характеру;

участі у межах компетенції прикордонної служби у боротьбі з тероризмом й виконанні інших раптово виникаючих завдань на державному кордоні, у пунктах пропуску через державний кордон.

Однак, існуючі методи оцінки обстановки і прийняття рішень на застосування резервів не дозволяють вирішити ряд практичних питань щодо ідентифікації ситуацій, визначення завдань та оцінки ефективності дій резервів тощо. Запропонована методика щодо використання резервів для стабілізації обстановки на всіх рівнях управління дозволила розробити рекомендації щодо практичного застосування резервів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор. Питаннями застосування сил та засобів в охороні державного кордону займалися такі науковці як Назаренко В.О., Олексієнко Б.М., Серватюк В.М., Катеринчук І.С. Однак більшість наукових праць вказують на наявні проблеми в застосуванні сил та засобів, та не в повній мірі вирішують проблематику. Питання практичного характеру потребують постійного вдосконалення та пошуку нових прийомів і методів застосування сил, засобів та резервів. Аналіз

загальних завдань та типізація ситуацій, до стабілізації яких залучались резерви, показують необхідність сформувати типовий склад резервів та їх дій.

Метою даної статті є сформувати типовий склад системи сил реагування на зміни в обстановці та резервів для виконання завдань в разі виникнення ситуацій (нестандартних, надзвичайних) в мирний час; визначити порядок управління силами та засобами реагування на зміни обстановки; визначити службові порядки резервів під час проведення спеціальних заходів; визначити базовий склад елементів службового порядку підрозділу охорони державного кордону під час стабілізації нестандартної ситуації; сформувати основні типові способи охорони державного кордону України силами та засобами резерву.

Виклад основного матеріалу

Аналіз обсягу завдань системи сил реагування на зміни в обстановці дозволив сформувати її типовий склад для виконання завдань в разі виникнення ситуацій (нестандартних, надзвичайних) в мирний час:

мобільні групи від підрозділів, що входять до складу резерву керівника відповідного рівня;
ситуаційна група від органів державного кордону;
резерви керівників прикордонних підрозділів;
група реагування від відділів прикордонної служби;

адміністративно-оперативна група від відділів прикордонної служби;

авіаційні засоби та засоби морської охорони.

Сили та засоби реагування відповідного рівня перебувають у готовності до дій, які визначаються начальниками органів Держприкордонслужби для кожного режиму функціонування системи управління службою.

Строки готовності до дій сил реагування обрховуються відповідно до типових дій у типових ситуаціях і затверджуються у нормативних документах.

Групи реагування в пунктах пропуску повинні бути в постійній готовності негайно діяти при змінах обстановки та у разі виникнення ситуацій (нестандартних, надзвичайних).

Центри управління службою щодня опрацюють за встановленою формою розрахунки сил реагування на наступну добу. У розрахунки включаються сили реагування двох рівнів управління (свого й підпорядкованого) [3]. У разі виникнення ситуацій (нестандартних, надзвичайних) органи управління службою та сили реагування повинні діяти згідно з розробленими алгоритмами.

Управління силами та засобами реагування на зміни обстановки повинно забезпечувати ефективне використання їх можливостей під час вирішення завдань оперативно-службової діяльності за будь-яких умов обстановки на державному кордоні.

Основними елементами системи сил та засобів реагування на зміни обстановки є чергові сили та резерви керівників прикордонних підрозділів.

Особливостями чергових сил у відділах прикордонної служби є те, що вони складаються зі зміни прикордонних нарядів, у складі якої додатково визначається група реагування, що складається з прикордонних нарядів, дільничних інспекторів прикордонної служби та персоналу зміни прикордонних нарядів у пунктах пропуску. В обов'язковому порядку (за можливістю) до цієї групи повинен бути включений прикордонний наряд з транспортним засобом для забезпечення вчасного реагування на обстановку [4].

Прикордонний наряд «Адміністративно-оперативна група», який входить до складу чергових сил відділу прикордонної служби призначається для оперативного реагування на виявлені правопорушення, їх адміністративно-процесуального оформлення та забезпечення своєчасного, всебічного і об'єктивного з'ясування обставин правопорушень до групи реагування не включається. Функціонування цього

прикордонного наряду може бути у відділах прикордонної служби I та II категорії. У відділах прикордонної служби III та IV категорії ці функції покладені на прикордонний наряд з групи реагування [4].

Склад групи реагування у ході несення служби зміною прикордонних нарядів може уточнитися залежно від часу несення служби прикордонних нарядів тобто, до її складу на визначені терміни можуть включатися додаткові сили.

Однією з особливостей формування груп реагування відділів прикордонної служби, у складі яких є прикордонні пости є те, що група реагування на прикордонних постах не призначається. Визначені прикордонні наряди та дільничні інспектора прикордонної служби від прикордонного поста можуть бути включені у склад групи реагування відділу.

Чергові сили органів державного кордону на добу призначаються наказом начальника органу Державної прикордонної служби України від центрів управління службою (чергова зміна), мобільних

підрозділів за їх відсутності зі складу інших підрозділів, підрозділів дізнання та оперативної діяльності, авіаційних частин (літак, вертоліт), та підрозділів морської охорони (корабель, катер) [3].

Під час чергування особовий склад чергової мобільної групи може залучатися до виконання завдань з охорони державного кордону, наприклад, для контролю за дотриманням прикордонного режиму на залізничних та автобусних станціях [2].

На резерви керівників всіх рівнів управління покладається виконання таких завдань:

оперативне реагування на ускладнення обстановки, яке оцінюється як перевищення порогового значення;

нарощування зусиль з посилення охорони державного кордону;

підвищення ефективності протидії протиправній діяльності;

виконання інших завдань, що не можуть бути виконані черговими силами.

У відділах прикордонної служби резерви призначаються рішенням начальника відділу від структурних підрозділів відділу і складаються з першої та другої черги. У підрозділах наступних рівнів резерви можуть формуватися з мобільних підрозділів, структурних підрозділів органу управління та підрозділів забезпечення. До складу резервів можуть залучатися підрозділи від навчальних закладів Держприкордонслужби України.

Нарощування зусиль резервами відділу відображається у плані спеціальних заходів з пошуку правопорушників та у витягах з плану локалізації нестандартних (кризових) ситуацій.

Залежно від складності обстановки та складу сил та засобів реагування на зміни в обстановці керівництво діями може здійснюватися ситуаційними групами підрозділів охорони кордону. Це складові елементи органів управління, які створюються тимчасово й діють впродовж необхідного періоду до повної стабілізації обстановки, яка склалася, або ліквідації наслідків ситуацій (нестандартних, надзвичайних) та їх загроз [3].

Під час виникнення прикордонних інцидентів (провокацій) на державному кордоні, надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру, вчинення терористичних актів проти особового складу, об'єктів Держприкордонслужби для керівництва діями силами та засобами реагування на зміни в обстановці створюються оперативні штаби. Це передбачений штатом або тимчасово створений колектив посадових осіб, наділений певними повноваженнями та обов'язками, організаційно об'єднаний для виконання визначених функцій з керівництва підпорядкованими органами та підрозділами різного рівня [3].

Завдання щодо оцінки обстановки, профілювання ризиків для мобільного підрозділу здійснюються посадовими особами штабів прикордонних підрозділів, які за своїми функціональними обов'яз-

ками повинні здійснювати постійний і безперервний моніторинг обстановки та чинників, що впливають на її зміни, а також начальником мобільного підрозділу за результатами дій мобільних груп на ділянках ВПС та пунктах пропуску [2].

Питання щодо підготовки варіантів управлінських рішень для використання сил і засобів мобільного підрозділу покладаються на структурні підрозділи органу управління (штаб, ОРВ) до яких може залучатися начальник мобільного підрозділу.

Рішення по застосуванню сил та засобів мобільного підрозділу начальником мобільного підрозділу приймається щомісяця та уточнюються щотижня на підставі отриманого завдання (розпорядження, наказу). Окремі рішення щодо використання сил та засобів начальником мобільного підрозділу приймаються (за потреби) у разі зміни обстановки та отримання відповідних розпоряджень старшого начальника.

Практична робота начальника мобільного підрозділу з керівництва службою полягає у своєчасно проведеному плануванні заходів, проведенні розрахунку сил і засобів та організації заходів з підготовки до виконання завдань. В основу планування покладається розпорядження «Про оперативно-службову діяльність». Оцінка обстановки, наявних сил і засобів, профілювання ризиків здійснюється на підставі оцінки обстановки та результатів несення служби прикордонними нарядами від мобільних груп [2]. Під час визначення завдань щодо використання сил та засобів в службі начальник мобільного підрозділу конкретизує:

- розрахунок сил та засобів для реагування на зміни обстановки, що може виникнути;
- зміст підготовки чергових сил;
- прикордонні наряди, які необхідно додатково вислати на охорону кордону, їх кількість та завдання за вказівками старшого начальника;
- порядок та способи виконання завдань;
- порядок дій у разі загострення обстановки;
- основні питання контролю за службою, взаємодії та забезпечення служби.

Аналіз тактики застосування резервів дозволив сформулювати типовий службовий порядок відділів прикордонної служби під час проведення спеціальних заходів:

1. Група реагування. Призначена для швидкого реагування на зміни обстановки, реалізації інформації, виконання завдань, що виникають раптово.
2. Група прикриття кордону. Призначається для затримання правопорушників під час їх спроби сховатись на території суміжної держави.
3. Група прикриття напрямків у тилу. Призначається для затримання правопорушників під час їх спроби зникнути на території України.
4. Група блокування. Призначається для блокування місць перебування правопорушників у пунктах пропуску.
5. Група пошуку. Призначається для проведення пошукових дій.

6. Адміністративно-оперативна група. Призначається для проведення адміністративно-процесуальних дій (фіксації, адміністративно-процесуального оформлення, своєчасного, всебічного і об'єктивного з'ясування обставин правопорушень.

7. Група матеріально-технічного забезпечення. Призначається для безперебійного задоволення потреб у матеріальних засобах у ході проведення спеціальних заходів.

8. Резерв. Призначається для посилення охорони державного кордону в районі ведення спеціальних заходів, прикриття нового району, виконання інших завдань [4].

Типовий службовий порядок мобільної застави під час стабілізації нестандартної ситуації може включати такий базовий склад елементів:

«Чергова мобільна група», яка призначена для оперативного реагування на зміни обстановки, вчасної реалізації інформації, підтримки дій та надання допомоги прикордонним нарядам під час припинення правопорушень, стабілізації нестандартних ситуацій; вирішення інших раптових завдань, що не потребують застосування основних резервів.

«Група затримання», призначена для затримання та припинення незаконних дій правопорушників, переміщення їх до фільтраційного пункту, або доставляння до прикордонного підрозділу. Під час стабілізації ситуації завдання «Групи затримання» можуть покладатись на «Чергову мобільну групу».

«Група прикриття», призначена для прикриття транспортних засобів та інших можливих місць перебування правопорушників, їх ізоляції від інших транспортних засобів та учасників прикордонного руху, недопущення їх безконтрольного переміщення.

«Група супроводу», призначена для супроводження та забезпечення безпеки інших законослухняних громадян, транспортних засобів з місця можливого виникнення конфлікту до інших місць проходження прикордонного контролю.

«Група ведення переговорів та відеофотодокументування», призначена для ведення переговорів з правопорушниками, спонукання їх до контакту з правоохоронцями та виконання їх законних вимог, встановлення рівня загрози для прикордонників та інших громадян, фіксування неправомірних дій на фото та відео пристрої.

«Група блокування», призначена для блокування транспортних засобів, місць перебування правопорушників, окремих об'єктів пунктів пропуску, їх ізоляції від інших транспортних засобів та учасників прикордонного руху, недопущення поширення конфліктної ситуації поза межі транспортного засобу (пункту пропуску) [4].

Для керівництва діями резервів вищого командування у разі виникнення прикордонних конфліктів (провокацій), надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру, вчинення терористичних актів щодоби призначається оперативний штаб з числа ко-

мандування підрозділів та персоналу штабу. Рішення на приведення резерву у готовність приймається начальником відповідного підрозділу, його першим заступником, начальником мобільного підрозділу та його першим заступником – начальником штабу.

Узагальнення досвіду застосування сил та засобів у складі резервів різних рівнів дозволили сформувати основні типові способи охорони державного кордону України силами та засобами резерву:

комплексним застосуванням усіх сил та засобів, системою контрольних, оперативно-розшукових, режимних та інших заходів забезпечити виконання завдань з протидії загрозам національній безпеці на державному кордоні;

збирання (добування) та обробку даних обстановки, отримання випереджувальної інформації про можливі порушення державного кордону;

реалізацію даних обстановки здійснювати силами «Мобільних груп» відділень інспекторів прикордонної служби. В основу дій покласти автономні, спеціальні дії. Реалізацію інформації у пунктах пропуску здійснювати найбільш підготовленими інспекторами прикордонної служби з використанням спеціальних засобів прикордонного контролю, мобільного комплексу прикордонного контролю, службових собак відповідно до технологічних схем;

контрольні режимні заходи здійснювати силами «Мобільних груп», прикордонними нарядами під час перевірки прикордонної інфраструктури проведення оперативно-профілактичних та спеціальних заходів. Контроль за дотриманням режиму в пунктах пропуску, дотриманням вимог міграційного законодавства, профілактичні заходи адміністративного впливу на осіб, що перетинають державний кордон, обслуговуючий персонал транспортних засобів, працівників контрольних органів та служб проводити під час виконання завдань з охорони державного кордону.

Висновки

Сформовано типовий склад системи сил реагування на зміни в обстановці та резервів для вико-

нання завдань в разі виникнення ситуацій (нестандартних, надзвичайних) в мирний час; визначено порядок управління силами та засобами реагування на зміни в обстановці шляхом застосування типових алгоритмів; визначено типові елементи службового порядку резервів під час проведення спеціальних заходів; визначено типовий склад елементів службового порядку мобільної прикордонної застави під час стабілізації нестандартної ситуації та під час локалізації конфліктної ситуації; сформовано основні типові способи охорони державного кордону України силами та засобами резерву.

Подальші дослідження в даному напрямку забезпечать постійне вдосконалення та пошук нових методів, прийомів та способів щодо підвищення ефективного застосування сил, засобів та резервів та розробку обґрунтованих алгоритмів дій елементів системи управління.

Список літератури

1. Кондрат В.Ф. Проблеми ефективності використання мобільних підрозділів в охороні державного кордону / В.Ф. Кондрат, О.В. Решетніков // Науковий вісник ДПСУ. – 2004. – № 4. – С. 14-16.

2. Тимчасової інструкції про застосування мобільних підрозділів, затверджена наказом Адміністрації Держприкордонслужби від 30.12.2005 № 1039.

3. Інструкція з організації управління органами, підрозділами Державної прикордонної служби України та реагування на зміни в обстановці під час проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу, затверджена наказом Адміністрації Держприкордонслужби від 03.05.12 № 304

4. Інструкція з організації оперативно-службової діяльності відділу прикордонної служби Державної прикордонної служби України, затверджена наказом Адміністрації Держприкордонслужби від 29.12.2009 № 1040. – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2010. – 175 с.

Надійшла до редколегії 2.12.2015

Рецензент: канд. військ. наук, доц. О.М. Ставицький, Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького.

РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ПРИМЕНЕНИЮ РЕЗЕРВОВ ПРИ УСЛОЖНЕНИИ ОБСТАНОВКИ НА ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАНИЦЕ

А.В. Братко

Государственная пограничная служба Украины выполняет задачи по охране и обороне государственной границы. Наличие постоянных угроз и рисков стало причиной образования дополнительных сил и средств для реагирования на изменения в обстановке. Силы и средства, а также резервы есть главным механизмом по обеспечению наращивания сил при возникновении нестандартных ситуаций на государственной границе. Статья посвящена исследованию и разработке рекомендаций по составу, задач и способов действий резервов при усложнении обстановки на государственной границе.

Ключевые слова: пограничный наряд, государственная граница, мобильная группа, отдел пограничной службы.

RECOMMENDATIONS FOR USE OF RESERVES IN COMPLICATION OF THE SITUATION AT THE STATE BORDER

A.V. Bratko

The State Border Guard Service of Ukraine carries out tasks for the protection and defense of the state border. The presence of constant threats and risks has led to the formation of additional forces and equipment to respond to changes in the situation. Forces and means, as well as reserves is the main mechanism to ensure the build-up of forces in the event of unusual situations at the state border. The article is devoted to research and develop recommendations on the structure, objectives and methods of action of reserves at complication of the situation at the state border.

Keywords: border patrol, state border, a mobile team, department of the border guard.